

ÎNSEMĂNĂRI INEDITE DESPRE ION ROATĂ

Dumitru Huțanu

Prin bunăvoința profesorului Gheorghe Macarie, de la Universitatea „Al.I.Cuza” din Iași, am primit, în copie, un manuscris al învățătorului Gheorghe I.Vâlcu, din Mărășești, intitulat „*Moș Ion Roată*”, descoperit în arhiva folcloristului Th.Pamfile din Bârlad, editorul periodicului interbelic „*Făt-Frumos*”.

În 1909, anul sărbătoririi semicentenarului Unirii Principatelor Române, Gheorghe Vâlcu era directorul Școlii Primare din comuna Câmpuri. Ca atare, dacă prima parte a însemnărilor sale cuprinde date și judecăți despre Ion Roată, cunoscute sau inspirate din cele două povestiri ale lui Ion Creangă, partea a doua oferă informații inedite atât despre Ion Roată – omul, cât și despre evenimentele petrecute la Câmpuri, în 1909.

Cum însemnările, după scurgerea aproape a unui secol, capătă statutul de document istoric, pentru a nu cădea pradă rătăcirii și uitării, îl redăm în întregime, fără nici o intervenție în text.

*

*   *

MOȘ ION ROATĂ

Moș Ion Roată s-a născut în comuna Câmpurile, cătuna Gura Văii (pe pârâul Crimineșului, un afluent al Șușiței), jud.Putna. Anul nașterii nu e sigur. Se știe însă că a murit în anul 1882, în etate de 80 de ani, după mărturisirea bătrânilor. N-a învățat la nici o școală. Din tinerețe s-a bucurat de multă simțăminte consătești, fiind foarte

cinstit și inteligent. Era gata de ajutor pentru oricine. Nedreptățile, ce se făceau consătenilor lui de autorități sau proprietar, nu le putea suferi. Totdeauna era alături de cel asuprit, luptând pentru dreptatea lui sau suferind împreună.

Era ironic (mușcător și colșos, zic câmpurenii). Se simțea că face parte din clasa celor asupriți și era gata a face sacrificii pentru cauza ei. Avea însă respectul față de autorități.

Avea cunoștința idealului nostru național și purta în suflet nădejdea de înfăptuirea lui, cum și nădejdea de ridicare a păturii fărănești la o soartă mai bună.

Locuitorii comunei Câmpurile, mai ales gurăvăienii, știau că el a fost prețuit pentru inteligența-i naturală și bunătatea inimii lui de domnitorul Cuza Vodă și M.Kogălniceanu. Știu, de asemenea, că el a avut un rol mai însemnat ca al tuturor celorlalți deputați țărani din Divanurile ad-hoc din 1857, la Iași.

Cele spuse despre el de marele povestitor Creangă sunt adevărate. A fost colșos (expresia câmpurenilor) în Divanurile ad-hoc, susținând cu tărie drepturile păturii fărănești, foarte îndrăzneț și foarte cinstit. A fost persecutat de proprietarul lordache Dăscălescu de la Câmpuri, contra căruia s-a plâns domnitorului Cuza, când era în trecere prin Adjud.

Cum însă autoritățile se opuneau ca el să se apropie de domnitor, el și-a pus jalba într-o nuia crăpată la vârf (proșap) și, datorită îndrănelii lui, a fost observat de domnitor, chemat la el, recunoscut ca tovarăș de luptă din divanurile ad-hoc și i s-a dat dreptate întocmai, cum scrie Creangă: ajutor bănesc, sărutare pe obraz și blânda povață: „Pe boer lasă-l în plata Domnului”.

Deosebirea între ce spun câmpurenii bătrâni și ce spune Creangă e numai atât: Proprietarul care l-a persecutat e lordache Dăscălescu și nu Alecu Balș. Probabil că Creangă în povestirea lui, în care amănuntele sunt inventate, s-a servit de numele lui Alecu Balș, pentru că acest antiunionist vorbea în numele a 80.000 fâlcii pământ, peste care era stăpân.

Bătrânii din Gura Văii îmi spuneau că Ion Roată nu știa să cetească și să scrie, când a fost ales deputat în divanurile ad-hoc din 1857. El și-a făcut o pecete pentru iscălit. M-am interesat să aflu dacă o găsesc aplicată pe vr-un act și n-am găsit. Pe urmă a învățat a scrie și a ceti. Aceasta mi-au spus-o ca ceva foarte sigur oamenii bătrâni și fiii lui. Nu se știe cum a învățat să scrie și să cetească. Ion Roată era mândru și n-a spus aceasta nimănui. A scrie și a ceti a învățat la Iași, în timpul cât a durat divanurile ad-hoc.

Rolul lui în Divanurile ad-hoc a fost următorul: a susținut cu tărie pătura țărănească și Unirea Principatelor. A vorbit din inimă și-a avut expresii care l-au deosebit de toți ceilalți deputați țărani, ex.(emplu): semnând actul unirii, după alții, cari, înainte de a semna, spuneau cuvinte frumoase despre însemnătatea aceluia act, el a zis: „Eu nu știu a ura, dar D-zeu știe a se-ndura”.

După Unirea Principatelor, Ion Roată a fost însărcinat cu împărțirea și măsurarea pământului expropiat la 1864. Cine a avut asemenea însărcinări, mai totdeauna, oricum s-ar fi purtat, au adus nemulțumirea. Moș Ion Roată și-a îndeplinit această însărcinare, fără a produce nemulțumiri, fără să piardă din iubirea și respectul de care se bucura în fața consătenilor săi.

Bun sfătuitor. Nu era iubitor de bogăție. În situațiunile în care s-a găsit el și cu inteligența lui, și-ar fi putut face avere. Nu s-a ridicat niciodată în viața lui cu starea materială mai presus de un sătean mijlocăș, având însă o gospodărie bine ordonată. Cunoscând nedreptățile sociale din timpul său, ura pe boieri, dar nu îndemna pe țărani la răscoală, ci la unire pentru a se ridica la o soartă mai bună.

Casa în care a locuit Ion Roată se află și acum. De la moartea lui n-a suferit altă schimbare, decât că a fost șindrilită de două ori (șindrila durează mult când e cu fum în pod, cum e și această casă). Se compune, ca toate casele vechi, din prispă, tindă, camară și odaia mare. În curte, de asemenea, se mai află o mică căsuță cu o cameră, tot din timpul lui.

Gospodăria lui Ion Roată a rămas fiului său cel mare, Năstase

Roată (mort acum un an), de la care o stăpânește fiul acestuia, Dumitru N.Roată. După împrăștierea de la 1864, moș Ion Roată n-a mai avut nici un rol de seamă, ci și-a căutat de mica-i gospodărie, fiind și mai departe bun sfătuitor și gata de ajutor oricui. Era însă mai trist și cu mai multă ură în suflet contra boierilor, cu cât simțea că-l slăbeau puterile. Era religios și spera că dreptatea va veni pentru toți cei asupriți în viitor.

Afară de casă și siliște avea, după împrăștiere, și 4 fâlcii cosire și pădure și ținea vite.

În administrația comunală n-a fost. Iubitor al consătenilor săi, a fost iubit și stimat, în cercul lui strâmt (altădată fusese cunoscut și respectat de bărbații de stat) până la moarte.

Moare în anul 1882, luna ianuarie 22. Încetarea din viață și înmormântarea lui nu a produs nici un sgomot. Lumea se mai schimbă. Către sfârșit chiar el sigur se considera ca învechit. Amărăciunile vieții și neputința-i în care se sbătea în ultimul timp îl făcuse la bătrânețe trist, tăcut și-și pierduse și memoria. Înainte de moartea-i trupestă, murise în el luptătorul din divanurile ad-hoc, zicea bătrânul V.Iftimescu (mort acum un an), care a fost 30 de ani învățător în Soveja și care-l cunoștea de aproape.

Oamenii din cătuna lui și din comună, care l-au iubit, și fiii săi l-au întovărășit la locașul de veciu. Petreceau la mormânt pe un om iubit, dar nu-l considerau ca un om mare. Fusese(ră) prea aproape de el.

S-a închis mormântul lui Moș Ion Roată. Fiii i-au pus la cap o mică cruce de lemn, fără nici o inscripție. După 7 ani, l-au desgropat, după obiceiul creștinesc. Totul făcut fără sgomot, fără nici o pompă deosebită, de cei mai aproape ai lui. Crucea veche s-a stricat. La mormânt i s-a pus o piatră luată din Crimineț. Bălăriile au început a crește peste mormântul lui, uitat și de ai lui, bătrâni și ei și plini de neazuri.

Nici la înmormântarea lui, nici la desgropare nu a ținut nimeni nici o cuvântare. Oficialitatea nu s-a mișcat. Poate că nu a avut

cunoștință de moartea lui.

După 27 de ani de la moartea lui Ion Roată, țara întreagă serba Semicentenarul Unirii. Cu această ocazie, numele lui Ion Roată a fost pomenit în cuvântări, alături de al nemuritorilor Cuza Vodă și Cogălniceanu.

Poate că n-a rămas nici un sat în țară – ca să vorbesc numai de sate – unde copii și țăranii să nu fi auzit pomenindu-se cu sfințenie numele înfăptuitorilor Unirii și împrăștiării țăranilor, alături de care se pomenea și numele țăranului legendar, Ion Roată.

În 1909 eram învățător diriginte al școlii din comuna Câmpurile și președintele Cercului cultural, compus din 15 învățători. Am pregătit și la școala mea serbarea Semicentenarului Unirii. Fiind în comuna lui Ion Roată, am căutat, ca, cu această ocazie, să se preamărească numele lui, pe care nemuritorul Creangă l-a preamărit și l-a făcut nemuritor prin cele două povestiri ale lui: „Moș Ion Roată și Div(anul) Ad hoc” și „Moș Ion Roată și Cuza Vodă”, în care, pentru mulți, cum a fost și pentru mine în tinerețe, părea că Moș Ion Roată este creațiunea lui Creangă și că n-a trăit în realitate.

Luând inițiativa organizării serbării Semicentenarului Unirii, pentru ca serbarea să fie cât mai măreață, am apelat la concursul colegilor din cerc și județ, clerului și administrației din cele cinci comune ale cercului cultural.

24 Ianuarie 1909 a căzut într-o sâmbătă. Atunci am serbat această zi, fiecare în comuna sa. A doua zi, 25 Ianuarie, fiind Duminecă, în comună și la Școala din Câmpurile am continuat serbarea Semicentenarului Unirii, în scopul glorificării lui Moș Ion Roată. Cu concursul ad(minis)tratorului de plasă, Toma Ionescu, cu toate consiliile comunale și sfaturile satești din comunele: Câmpurile, Soveja, Vizantea, Răcoasa și Găurile, cu toți elevii celor 10 școli din aceste comune mari, cu un număr de peste 30 învățători, cu clerul întreg din aceste comune, jandarmii și toate autoritățile, cu peste 5000 de oameni din cele 5 comune și din alte comune, mai ales din Vrancea, cu sute de trăsură împodobite cu brad și tricolore, cu sute de steaguri tricolore, cu

învățătorii și elevii tuturor școalelor din cerc, s-a îndreptat această lume la școala din centrul comunei Câmpurile.

De aici s-au îndreptat, într-o ordine stabilită după un plan, toți la bisericuța de lemn din cătuna Gura Văii, unde e mormântul lui Ion Roată, la vreo 4 km depărtare de școala din centru comunei. Vremea era favorabilă. Tot drumul acesta era plin de lume. Cătuna Gura Văii a avut ocazia atunci să fie vizitată de 5000 oameni, fiind pline toate drumurile, toate curțile, toate casele, curtea bisericii și biserica și dealul din partea de răsărit era acoperit cu o mare de capete, care priveau spre biserică ca de pe un amfiteatru.

Serviciul divin s-a slujit de 7 preoți, atât în biserică cât și la mormântul lui Ion Roată. În biserică, în timpul cuvântării ținută de învățătorul din Vizantea despre Ion Roată, s-a fixat în perete o placă de marmoră cu inscripția: „Lui moș Ion Roată, care ne-a arătat calea mântuirii din nevoi. Țăranii din Vizantea” (Era plătită din banii strânși în Vizantea de învăț(ătorul) Nec(ulai) Răileanu, printr-o listă de subscripție). După terminarea slujbei în biserică, s-a oficiat de aceiași cucernici preoți un parastas la mormântul lui moș Ion Roată. Chiar în timpul slujbei la mormânt s-a instalat o frumoasă cruce de marmoră pe un soclu de piatră (construit de mai înainte) cu inscripția: „Aici odihnește moș Ion Roată deputat în divanurile Ad-hoc de la Iași din 1857, încetat din viață în etate de 80 ani, în anul 1882 Ianuarie 22. Țăranii din Câmpuri”.

La mormânt s-au ținut cuvântări de preamărire a lui moș Ion Roată de subsemnatul, un preot, încă 2 învățători și administratorul plășii. După amiază s-a ținut ședința cercului cultural la școala din centru, unde s-a vorbit de învățători și conferențiarilor cercurilor culturale. Dl.I.Ciocârlan despre Unire, bărbații mari ai Unirii, Cuza Vodă și moș Ion Roată. Seara teatru școlar: elevii școalei au jucat piesa „Moș Ion Roată”, întocmită (nu-mi amintesc de cine), pe baza celor două povestiri ale lui Creangă.

A urmat bal, din fondul căruia și din subscripții, s-a achitat suma cheltuită cu micul monument de la mormântul lui I.Roată, s-a

făcut, din rest un grilaj de fier cu temelia de piatră și un rest s-a depus la banca populară din localitate pentru constituirea unui fond „Pentru construirea unui monument lui moș Ion Roată” în comună, care fond s-a mai mărit de atunci.

Crucea de marmură, grilajul de la mormânt și placa de marmură din biserică, ca și biserica, au scăpat neatinse de furia războiului, deși au fost sub ocupația inamică.

Afară de ad(ministra)torul de plasă, oficialitatea din județ nu s-a mișcat.

În 1912 s-a înființat în comuna Câmpurile cooperativa de brutărie „Ion Roată”, a cărei avere a fost cu desăvârșire distrusă, în timpul războiului. Cu fondurile primite din despăgubirile de războiu, a fuzionat cu o nouă cooperativă de consum, înființată după război.

Să sperăm că, până la serbarea Centenarului Unirii, moș Ion Roată va avea un monument în com. Câmpurile.

Nu am găsit niciodată o fotografie a lui Ion Roată. În 1909, am văzut chipul lui într-un grup, în nu știu care revistă, cu o căciulă mare, cojoc, suman pe deasupra, ȋari și opinci, ca toți din acel grup. Ion Roată era în centru.

Cunosc trei fii ai lui Ion Roată: Năstasă Roată, om foarte cinstit, bun, blând, inteligent, nițel ironic, era cântăreț la biserica din Gura Văii. A murit în 1913 sau 1914. Nu știu dacă păstrează cineva vre-o fotografie de a lui (Nu știu nici dacă v-a fi fost fotografiat în viață, foarte posibil că nu). Ceea ce e sigur, e că a fost fotografiat într-un grup, la Iași, în fața monumentului lui Cuza Vodă, unde a luat și el parte la sfînțire, auzind și cuvinte de preamărire a tatălui său. Am văzut aceasta într-un jurnal.

Acest om bun n-a fost cunoscut decât în cercul lui strîmt. Semăna perfect cu tatăl său, pe care nu l-a văzut decât în fotografie în grupul de care am vorbit (vorbesc de tatăl său).

Al doilea fiu, Neculai, a avut apucături rele: beșiv și bătauş, a ucis pe un nepot al său cu cușitul în cârciumă și a stat la închisoare. A murit și el.

Al treilea fiu, Constantin, trăiește și astăzi, ducându-și greul vieții, inconștient de rolul ce l-a avut tatăl său.

Fiica lui Ion Roată (moartă de câțiva ani) a fost căsătorită cu Ion Gagea din Gura Văii, om care nu se bucură de cinste în comuna lui, fiindcă fură orice-i cade în mână.

Azi, cel mai de seamă din familia lui Ion Roată e nepotul său Dumitru N.Roată, fiul lui Năstasă. E un bun gospodar, cinstit și e cântăreț la biserica din Gura Văii, în locul tatălui său. A făcut școala de cântăreți din Bacău. E căsătorit și are copii. E conștient de rolul ce l-a avut bunicul său, însă e departe de el ca inteligență.

Legende: Câmpurenii spun că boierii au căutat să-l cumpere cu bani pe Moș Ion Roată, ca să tacă sau să fie de partea lor, dar el s-a ținut tare.

Ei mai povestesc că, din cauză că Moș Ion Roată le era contra, ei l-au pus legat într-o căruță, a cărei roate nu aveau șină și obezi, ci numai schițe și l-au purtat așa pe ulițele Iașului. Au mai cumpărat pe bărbierul unde se bărbiera moș Ion Roată și alți deputați țărani, punându-l la cale să-l dea pe cap, barbă și mustăți cu un medicament, ca să-i cadă părul, ca să nu mai poată veni la cameră; dar bărbierul l-a luat drept altul, care a pășit-o și moș Ion Roată a scăpat.

Altă dată l-au otrăvit dar un doctor, prieten al lui, l-a scăpat.

Caracteristica lui Ion Roată: inteligent, cinstit, bun sfătuitor al țăranilor, hotărât, îndrăzneț, ironic, mândru, drept, spunea omului verde-n față, lipsit de lăcomie, iubitor de țară și neam, neîncrezător în oamenii din pătura de sus, gata de sacrificii pentru atingerea unui scop pentru binele tuturor, gata de orice sacrificiu pentru drepturile țărănești, fără cultură, dar înțeleghător al multor cestiuni care frământau societatea în timpul său“

Gh.I.Vâlcu, învăț(ător) Mărășești-Putna (adnotare Th.Pamfile)